

ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

*Лісовий Володимир
Науковий керівник – доц. Стецько Надія*

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «КРЕМЕНЕЦЬКІ ГОРИ» ЯК ЦІННИЙ ОБ'ЄКТ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Екологічні проблеми сьогодення визначають одне з найважливіших питань, що стоїть перед людством – збереження природи як середовища існування усього живого. Перед вітчизняною екологічною наукою ставиться завдання віднайти засоби розв'язання не тільки наукових, а й економічних, технологічних та інших проблем господарства і суспільного життя окремих регіонів і України в цілому [3].

У зв'язку із антропою трансформацією довкілля важливого значення набуває питання вивчення флорорізноманіття територій, максимально насичених рідкісними і зникаючими видами, з метою встановлення динаміки біоценозів, визначення ступеня їх деградації та можливостей ресурсовикористання та відновлення [6].

Національний природний парк «Кременецькі гори» площею 6951,2 га розташований на півночі Тернопільської області у межах Кременецького та Шумського районів, межує з Рівненською областю, входить у склад Волино-Подільської височини.

У геологічній будові беруть участь осадові породи морського походження крейдового періоду мезозойської ери, третинного періоду кайнозойської ери та континентальні відклади четвертинного періоду.

В основі гір залягає потужна товща білої твердої крейди з включеннями чорного кременю. У складі верхньої крейди виділяється сеноманський, туронський, коньякський і сентонський яруси. Найбільш поширені серед них відклади сеноманського ярусу. Літологічний склад їх різноманітний: глауконітові піски та пісковики, вапняки та мергелі. Туронські відклади характеризуються одноманітним складом і представлені в основному білою крейдою і крейдоподібними вапняками.

Формування морфоскульптур на досліджуваній території тісно пов'язане з розвитком морфоструктур, яке почалося після відступу сарматського моря та встановлення континентального режиму і триває до тепер. Поступово звільняючись від моря, морфоструктури потрапляли під вплив екзогенних процесів, піддавалися їх обробці, внаслідок чого виник складний комплекс морфоскульптур. Головну роль у формуванні сучасного рельєфу даної території відіграли річкові та поверхневі текучі води. Вони створили найголовніші морфоскульптури – річкові долини, балки, яри [2].

Досліджувана територія дронується верхів'ями рік, у межах яких слабо розвинені тераси. Ріки мають неглибокий вріз, пологі схили з м'якими обрисами. Днища долин часто заторовані, заплави порівняно широкі. Врізані меандри відсутні. Тераси найбільш повно виражені в долинах Горині та Ікви.

Крім річкових долин з морфоскульптур, на даній території поширені яри та балки. Балки найбільш давні з названих форм ерозійного рельєфу. На Кременецькому горбогір'ї вони переважно (до 1 км), з крутим нахилом днища. Схили балок часто терасовані, покриті шаром делювіальних утворень різного літологічного складу й потужності. Звичайно у них переважає щабенисто-уламистий матеріал, піски та супіщано-глинисті осадки покриті зверху відносно однорідною товщею лесових порід [2].

Досить поширені в межах досліджуваної території форми рельєфу, створені гравітаційними процесами: зсуви, обвали.

Температурний режим національного парку «Кременецькі гори» сприяє поширенню на його території мезотермних видів, таких як: *Thalictrum aquilegifolium* L., *Fumaria officinalis* L., *F. parviflora* Lam., *Hypericum perforatum* L., *Fragaria viridis* Duch., *Alchemilla gracilis* Opiz., *Polygala podolica* DC та ін.[5].

На території національного парку прокладені еколого-туристичні маршрути. Зокрема, ботаніко-орнітологічний маршрут «Гора Вовча», яка розташована у гряді Гологоро-Кременецького кряжу в межах Тернопільської області і входить до Кременецького горбогірного лісового району. «Гора Уніас» - цей маршрут знаходиться на відстані 5 км від села Стіжок в сторону Малої Іловиці. «Данилова гора» - цінна пам'ятка історії та геологічна пам'ятка природи місцевого значення. Має зрізано-конічну форму з плоскою овально-вигнутою вершиною. «Гора Божа», до вершини цієї гори, де залягають потужні вапняки, приурочені дубові ліси з домінуванням дуба скельного – *Quercus petraea* (Mattuschka) Liebl., до нього приєднується *Pinus sylvestris* L., *Carpinus betulus* L., *Acer platanoides* L. «Замкова гора» - висота її сягає 397 метрів. Вона є цінною геологічною та історико-археологічною пам'яткою. Тут поширена формація *Coelocretia glaucae*. Домінує келерія сиза яка є едифікатором. Розсіяно тут ростуть *Vincetoxicum hirsutum* Medik., *Minuartia aucta* Klok., *Alisum gmelinii* Jord., *Stachys recta* L., *Dianthus deltoides* L., *Anthericum ramosum* L. тощо [4, 5].

Територія національного парку характеризуються унікальністю рослинного світу. Досить відмітити, що вона багата рідкісними і зникаючими видами. Найбільш чисельні такі види червонокнижних рослин родини: *Orchidaceae* – 15 видів (40,5% від загальної кількості червонокнижних рослин); *Roaceae* – 3 види (8,1%); *Lamiaceae* – 3 види (8,1%); *Betulaceae* – 2 види (5,4%); *Solanaceae* – 2 види (5,4%). Є 5 видів (0,6% від загальної кількості видів) рослин занесених до ЄЧС, а саме: *Crataegus ucrainica* Pojark., *Chamaecytisus blockianus* (Pawl.) Klaskova, *Salvia kremenecensis* Bess., *Senecio besseranus* Minder, *Tragopogon ucrainicus* Artemcz.; 3 види (0,4%) занесених до ЧК МСОП: *Crataegus ucrainica*, *Chamaecytisus blockianus*, *Vincetoxicum rossicum* (Kleop.) Barbar.; 4 види (0,5%) занесених до БЕРН: *Pulsatilla latifolia* (L.) Mill., *P. grandis* Wend., *Dracopcephalum austriacum* L., *Cypripedium calceolus* L. На території Голицького ботанічного заказника є 2 види (0,7% від загальної кількості видів) рослин занесених до ЄЧС: *Senecio besseranus*, *Carlina cirsioides* Klok.; 1 вид (0,3%) занесений до ЧК МСОП – *Carlina onopordifolia* Bess. ex Szaf., Kulcz. et Pawl.; 3 види (1,1%) занесених до БЕРН: *Pulsatilla latifolia*, *P. grandis*, *Carlina onopordifolia* [1].

Загалом, національний природний парк «Кременецькі гори» вирізняється багатством і унікальністю ландшафтів, різноманіттям природних ресурсів, рослинним світом, своєрідністю фауни, які доповнюються історичним і культурним насліддям.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лісова Н.О. Екосозологічні засади збереження рослинного покриву природно-заповідних територій Опільсько-Кременецького округу. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Географія. 2012. № 2. С. 198-201
2. Лісова Н. Роль природно-заповідних територій в формування сучасної людини. *Scientific letters of Academic Society of Michal Baludabsky*. 2016. № 4. С. 72-75
3. Природно-ресурсний аспект розвитку України / за ред. І. Д. Андріївського, Ю. Р. Шеляг-Сосонка. К.: Academia, 2001. С. 40-75.
4. Сушко Н. О. Біорізноманіття екосистеми Кременецьких гір як прояв формування екотону. *Наук. зап. Терноп. пед. ун-ту. Серія: Географія*. 2004. № 2. Ч. 2. С. 255-260.
5. Сушко Н. О., Грубінко В. В. Флористична структура екотону «Кременецькі гори». *Екологія довкілля та безпека життєдіяльності*. – 2006. № 1. С. 51-57.
6. Falińska K. *Ekologia roślin*. Warszawa: Wydaw. Naukowe PWN, 1997. 454s.

Руснак Паула

Науковий керівник – викладач Лісова Наталі

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ЛІСІВ ТА ПОДОЛАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ НЕБЕЗПЕК У ЛІСОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ (НА ПРИКЛАДІ ДП «МОКРЯНСЬКЕ ЛІСОМИСЛИВСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО»)

Для відновлення порушеної рівноваги, або екологічного балансу актуальним постає питання формування екологічно та економічно узгодженої системи ведення лісового господарства та використання лісосировинних ресурсів.